

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 368:339.13.017 (477)

Євгенія ВОЙНОВА

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Досліджено ринок банківських послуг України крізь призму порівнянь показників конкурентоспроможності українських банків і банків з іноземним капіталом на вітчизняному ринку і на світовому ринку. Виділено шість груп банків за критерієм широти мережевої структури і здійснене розподілення діючих банків за цими групами, а саме: системно важливі банки, всеукраїнські рівноважні банки, всеукраїнські концентровані банки, регіональні банки, місцеві одиничні банки, закриті банки. зроблено великий акцент на дослідженні послуг банківських груп як асортименту, так і цінової політики. Було використано класифікацію факторів М. Йоко-Арай та Нью Йошино за ефективністю, обсягом наданих послуг, інформаційними технологіями та ресурсним менеджментом для оцінки конкурентоспроможності українських банків. Проведене порівняння близько п'ятдесяти показників діяльності банків як за групами банків вітчизняних і з іноземним капіталом, так і надано окрему характеристику банкам з найліпшими показниками в цих групах на основі аналізу кожного з 82 діючих банків в Україні. Доведено, що в реаліях України вітчизняні банки і банки з іноземним капіталом представлені у всіх сегментах банківських послуг. Зазначено, що найбільшу конкурентоспроможність українським банкам забезпечує покриття термінально-банкоматною мережею, інтернет-обслуговування і відповідно найбільше покриття населення України. Вказано, що найменш конкурентоспроможними українські банки є в сегментах обслуговування великого бізнесу, міжнародних компаній, проектного фінансування, а також фінансування інноваційних проектів і стартапів.

Наголошено, що дослідження є корисним в освітньому процесі та безпосередньо для спеціалістів банківського сектору.

Ключові слова: оцінка прозорості банківських послуг, ринок банківських послуг України, класифікація банків, показники конкурентоспроможності банків.

JEL classification: F39, G21

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна розвивається як відкрита економіка, інтегрована у світове господарство: торгівля послугами налагоджена з 159

© Євгенія Войнова, 2018.

країнами, торгівля товарами – зі 192 країнами та державними угрупованнями, прямі іноземні інвестиції в 2017 р. надійшли до України з 94 країн. І все це різноманіття відносин опосередковується банківськими послугами, які формують не тільки інфраструктурну складову економічного розвитку країни та її зовнішньоекономічних зв'язків, а і є головним компонентом розвитку фінансової системи країни.

Виходячи з того, що світовий ринок банківських послуг формується як сума систем національних банківських послуг і міжнародних, то конкурентоспроможність банківської системи України на світовому ринку банківських послуг складається з конкурентних позицій вітчизняних банків у порівнянні з іноземними як в межах національної економіки, так і закордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка діяльності банків України є розповсюдженою проблематикою в наукових колах. Зокрема, питання інтеграції банків України у світову фінансову систему досліджували О. О. Солодка [1], А. Сищук та О. Костюк [2], які розглядали проблему з теоретичної точки зору та акцентували увагу на зміні законодавства України у відношенні до банківської системи у бік наближення до вимог ЄС. О. В. Метлушко та О. Павлова [3] зосередились на пропозиціях щодо удосконалення банківської системи України. І. З. Сторонянська та І. С. Музика [4] провели ґрунтовне дослідження банківської системи України і можливих наслідків її інтеграції до банківської системи ЄС.

Проблема конкурентоспроможності сучасної банківської системи України знайшла своє відображення у роботі В. Г. Уманської [5], яка надала критичну характеристику банківської системи України як єдиного механізму, а конкурентоспроможність оцінила крізь призму кредитного рейтингу банків. Головна її теза полягає в тому, що кредитоспроможність необхідно розглядати через комплексність всього банківського сектору України, і взаємопов'язаність всіх банків між собою.

Як зазначають Т. Д. Гірченко та А. Я. Кузнєцова [6] «... конкурентоспроможність банків формується з таких факторів, як інфраструктура обміну інформацією; кваліфіковані кадри; імідж банку; висока якість послуг, що пропонуються; величина статутного капіталу й активів; наявність валютної або генеральної ліцензії; стійка клієнтура; кореспондентська мережа; система розрахунків і спектр послуг, що надаються; наявність філіальної мережі та перспективи її розширення; грамотний менеджмент; накопичений досвід роботи тощо».

В. В. Коваленко та Я. Є. Вербицька [7] виділили чотири групи банків за пріоритетністю їх міжнародної діяльності та відповідно зробили висновок, що «... еволюція банківської сфери розвинених країн проходить не від транснаціональних банків до міжнародних банків, а від установ з елементами транснаціональних банків до глобальних банків із яскраво вираженим за власністю ядром, глобальною операційною стратегією». Також їх заслуга полягає в адаптуванні конкурентних сил М. Портера до українського банківського сектора.

У той же час аналіз значної кількості вітчизняної літератури, окрім вищенаведеної, свідчить про поверхневе вивчення проблеми конкурентоспроможності банків України і майже не аналізується її міжнародна складова. Якщо ж звернутись до закордонних публікацій, то А. Мірза та Т. Мур [8] оцінку реального стану банківського сектору країни в умовах конкурентної боротьби пропонують здійснювати шляхом аналізу «еволюції

конкуренції, пов'язавши її зі структурою ринку, конкурентоспроможністю, міжгалузєвою конкуренцією та інституційними і макроекономічними умовами», а безпосередню оцінку конкурентоспроможності банків – за допомогою методики, побудованої на базі двох індексів: індексу Лернера та індексу Буна. Вони спирались на 11 показників розвитку банківського сектору 149 країн за 1999 – 2011 рр. Для України в цей період було характерним середнє значення індексу Лернера на рівні 0,21, а індексу Буна – (-0,14), що є нижчим світового середнього рівня.

Заслуга роботи М. Йоко-Арай та Н. Йошино [9] полягає в детальному аналізі категорії конкурентоспроможності фінансового сектору як на рівні фірм, так і на рівні держави. Вони зазначають, що банки, які виходять на ринки іноземних держав, автоматично стають у невідгідне конкурентне становище, з якого вони можуть вийти спеціальними послугами. Саме через це, як правило, приймаючою країною є країна, що розвивається, а іноземні банки походять від розвинених країн. В той же час К. Х. Уллтвейт-Моу, Б. Вейл, М. Г. Гріндейкер та Е. Сканк [10, с. 38], аналізуючи конкурентоспроможність норвезьких банків зазначали, що значним фактором, що збільшує їх конкурентоспроможність, є процвітання всієї економіки країни.

Мета дослідження. Метою дослідження є порівняння конкурентоспроможності українських банків з вітчизняним та іноземним капіталом на території України і закордоном.

Виклад основного матеріалу дослідження. Таким чином, щоб зробити повноцінний і детальний аналіз конкурентоспроможності банків України на світовому ринку банківських послуг, інтегруємо міжнародні підходи до реалій України.

Оцінимо конкурентоспроможність банків України на світовому ринку банківських послуг, у тому числі, використовуючи концепцію М. Йоко-Арай та Нью Йошино [9]. Вони виділили чотири групи факторів і дев'ять складових конкурентоспроможності банків: 1. Ефективність (рівень ROA¹ та ROE², фінансовий менеджмент); 2. Розмір (частка ринку (частка депозитів та позик), обсяг наданих послуг (кількість філій, розмір активів та депозитів); 3. ІТ (НДДКР, фінансові технології, бази даних та обсяг інформації); 4. Ресурсний менеджмент (управління людськими ресурсами, управління компанією).

Якщо брати за основу підхід оцінки конкурентоспроможності К. Х. Уллтвейт-Моу та інших [10, с. 38], то порівнювати конкурентоспроможність українських банків необхідно, по-перше, з іноземними банками, присутніми на ринку України, по-друге з банками тих країн, в яких присутні українські банки. У той же час, якщо для норвезьких банків, конкурентоспроможність яких аналізували автори, притаманним була конкуренція ще з боку іноземних банків фізично не присутніх на території Норвегії, проте, які дистанційно надають там свої послуги, а також конкуренція з боку ринку облігацій, у реаліях України ці напрямки враховувати недоцільно.

Таким чином, структурно аналіз конкурентоспроможності українських банків на світовому ринку банківських послуг побудуємо за таким алгоритмом:

¹ROA – return on assets (коефіцієнт рентабельності активів – відношення чистого прибутку без врахування відсотків по кредитах до сумарних активів)

²ROE – rate of return on equity (коефіцієнт рентабельності капіталу – відношення чистого прибутку до власного капіталу банку)

Надамо основну характеристику сучасного розвитку банківських установ в Україні та їх послуг крізь призму порівняння показників національних банків і банків з іноземним капіталом.

Оцінимо показники конкурентоспроможності банків в Україні у порівнянні з тими країнами, де оперують українські банки, і країнами походження іноземного капіталу в банках на території України.

Систему банківських послуг за станом на 01.01.2018 р. в Україні формувало 82 діючих банків, з яких 5 були з державною часткою, 54 – з приватним капіталом, 23 – іноземних банківських груп [11]. Покриття національних банків¹ становило 7499 філій і відділень, а іноземних – 1990 одиниць. 57% всіх банківських відділень та філій належить двом банкам з державним капіталом – АТ «Ощадбанк» та ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», які мають широке покриття в усіх областях України.

Якщо оцінювати доходно-витратну складову діяльності банків, то найбільша їх частина приходиться на проценти. Процентні доходи за січень-листопад 2017 року склали 69,3% всіх доходів (111,9 млрд. грн.), а процентні витрати 40,8% всіх витрат (65 млрд. грн.). В той же час в міжнародній практиці ефективна діяльність банків проявляється в превалюванні комісійного доходу над відсотковим, що може пояснюватись у тому числі функціонуванням банків розвинених країн в умовах низьких відсоткових ставок.

В міжнародній практиці для підвищення прибутковості банки концентрують увагу на зменшенні адміністративних витрат і збільшенні фінтех-витрат. В реаліях України адміністративні витрати за 11 місяців 2017 р. склали 25,1% всіх банківських витрат, інші ж витрати, які можуть враховувати НДДКР, становили 1,3%. Якщо проаналізувати щомісячну динаміку, то частка адміністративних витрат мала тенденцію до збільшення як у відсотковому, так і абсолютному значенні, а інші витрати зменшувались, що не свідчить на користь оптимізації й інноваційності.

Додатковим елементом поліпшення ефективності банків є зменшення частки непрацюючих кредитів. За станом на 1.12.2017 р. всього за банківською системою України їх було 54,9%, що є порівняно високим показником. Для іноземних банків ця частка була на рівні 43,42%, для банків з приватним капіталом – 24,21%, а для банків з державною часткою – 70,18%. Це показує, що національні банки з приватним капіталом є найбільш ефективними, хоча їх частка в самій банківській системі незначна. Так, відповідно до наших попередніх досліджень, у таких провідних країнах за конкурентоспроможністю на світовому ринку фінансових послуг, як, наприклад, Ліван, частка непрацюючих кредитів дорівнює 10,4%, у Німеччині – 3,5%, Сінгапурі – 1%. І банківські установи в розвинених країнах весь час працюють над зменшенням цього показника. Це пояснюється тим, що в умовах низьких відсоткових ставок банки в розвинених країнах не можуть дозволити собі неефективно оперувати коштами.

За широтою мережі банківських філій всі банки в Україні можна згрупувати таким чином (табл. 1).

Системно важливі банки покривають своїми послугами всю територію України² і мають більше 2000 філій і відділень.

---

¹Національними будемо вважати банки з державною часткою та з приватним капіталом.

²На момент написання статті в АР Крим не було представлено жодного банку.

Всеукраїнські рівноважні банки представлені в усіх областях України широкою мережею філій (від 160 до 500 одиниць) відносно рівномірно, які розподілені на всій Україні.

Всеукраїнські концентровані банки хоча і формально представлені у всіх областях України, реально найбільша концентрація філій знаходиться в одній-двох областях, а в основній масі інших областей присутнє по одній філії або одному відділенні.

Регіональні банки представлені значною кількістю філій в одній або декількох областях, мають покриття однією філією декількох областей.

Місцеві одиничні банки мають менше 30 філій і відповідно представлені або однією або декількома областями.

Закриті банки не мають жодної філії або відділення.

Якщо порівняти структуру кредитування за станом на 01.01.2018 р., то іноземні банки надали кредитів на суму 364 млрд. грн. (21,81% приходилось на фізичних осіб, а 78,19% – юридичних), а вітчизняні – на суму 703 млрд. грн. (13,52% фізичним і 86,48% юридичним особам).

Таблиця 1

Розподіл банків в Україні за широтою мережі банківських послуг

	Національні	Іноземні
Системно важливі банки	ПРИВАТБАНК, Ощадбанк	
Всеукраїнські рівноважні банки	ПУМБ, А – БАНК, УКРГАЗБАНК	АЛЬФА-БАНК, Банк Аваль, УКРСОЦБАНК, УкрСиббанк, Райффайзен
Всеукраїнські концентровані банки	Укрексімбанк, ТАСКОМБАНК, ІНДУСТРІАЛБАНК	ПРАВЕКС-БАНК, Ідея Банк, Промінвестбанк, ОТП БАНК, СБЕРБАНК, КРЕДОБАНК, КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК
Регіональні банки	ГЛОБУС, БАНК ВОСТОК, ВіЕс Банк, БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ, ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК, КОМІНВЕСТБАНК, УКРБУДІНВЕСТБАНК, МетаБанк, Айбокс Банк, БАНК СІЧ, БАНК КРЕДИТ ДНІПРО, МАРФІН БАНК, АКОРДБАНК, Полтава-банк, Південний, МЕГАБАНК	ВТБ БАНК
Місцеві одиничні банки	АЛЬТБАНК, Траст-капітал, СКАЙ БАНК, ЄВРОПРОМБАНК, БАНК ФАМІЛЬНИЙ, ВЕРНУМ БАНК, Центр, КЛІРИНГОВИЙ ДІМ, ОКСІ БАНК, Місто Банк, Львів, КІБ, КОНКОРД, ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ, МОТОР-БАНК, БАНК 3/4, ДІВІ БАНК, БАНК АЛЬЯНС, АРКАДА, АСВІО БАНК, РАДАБАНК, МІБ, УНІВЕРСАЛ БАНК, БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ», РВС БАНК, БАНК «ГРАНТ», КРИСТАЛБАНК, Полікомбанк, ЮНЕКС БАНК	КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК, КРЕДИТВЕСТ БАНК, БТА БАНК, ПРОКРЕДИТ БАНК, БМ БАНК, ПІРЕУС БАНК МКБ, БАНК ФОРВАРД
Закриті банки	РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР, Український банк реконструкції та розвитку, АП БАНК, АЛЬПАРІ БАНК, БАНК АВАНГАРД, БАНК «ПОРТАЛ»	ІНГ Банк Україна, Дойче Банк ДБУ, СІТІБАНК, СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК

Джерело: розроблено автором на основі [11].

Зведена оцінка складових конкурентоспроможності національних банків і банків іноземних банківських груп надана у табл. 2.

Порівняння показників дозволяє зазначити, що на ринку України українські банки є більш конкурентоспроможними, що підтверджується порівняно більшою рентабельністю капіталу і активів як в середньому за групами національних і іноземних банків, так і за діапазоном коливань цих показників між банками груп. Лідерами за рентабельністю активів і капіталом на 1 кв. 2017 р. є український банк ПАТ «ЮНЕКС БАНК», серед банків іноземних банківських груп тут відзначився АТ «Райффайзен Банк Аваль». Хоча за абсолютною сумарною кількістю активів лідирують українські банки і лідером галузі є ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», а серед іноземних – АТ «Райффайзен Банк Аваль», з перших 20 банків в рейтингу активів 13 є іноземними і середній показник активів за банками більший саме у іноземних.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика усереднених діапазонів коливань показників діяльності банків за сегментами в Україні

Показник		Українські банки	Банки з іноземним капіталом
Назва	Строк		
Кількість відділень	1.1.18	7499	1990
Кількість терміналів	3 кв. 2017	195,4 тис.	46,2 тис. од.
Кількість банкоматів	3 кв. 2017	29,7 тис. од.	6,8 тис. од.
Кількість активних платіжних карток	3 кв. 2017	27,7 млн. од.	6,3 млн. од.
Діапазон коливань ROA / Середній рівень ROA	1 кв. 2017	Від – 7,03% до 11,87% / 0,44%	Від – 10% до 2,51% / –0,32%
Діапазон коливань ROE / Середній рівень ROE	1 кв. 2017	Від – 37,3% до 32,69% / 1,63%	Від – 69% до 12,57% / –1,55%
Частка депозитів фіз. осіб	3 кв. 2017	75,5%	24,5%
Частка кредитів всього/ фізичним особам/ юридичним особам	1.1.18	65,88% 54,47% 68,11%	34,12% 45,53% 31,89%
Діапазон коливань/ сумарний/ середній розмір активів	3 кв. 2017	0,117 – 237 млрд. грн. 852 млрд. грн. / 14 млрд. грн.	1 – 57 млрд. грн. 396 млрд. грн. / 17 млрд. грн.
Кількість шатних працівників	3 кв. 2017	90,7 тис. осіб	44,2 тис. осіб

Джерело: розроблено автором на основі [11 – 14] і офіційних сайтів банків.

За покриттям платіжними терміналами і банкоматами, а також за кількістю виданих активних карток абсолютним лідером, який переважає не лише інші банки, а й цілі групи банків, такі як державні, іноземні та приватні, є ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», термінальна мережа якого налічує 136,7 тис. одиниць (56% всього банківського сектору України), банкоматна – 20,6 тис. (також 56% всього банківського сектору України), кількість активних платіжних карток – 18,9 млн. одиниць (55,5% всього банківського сектору України).

Оцінка банківських послуг в Україні на кінець лютого 2018 р. з офіційних сайтів банків дозволяє визначити такі їх особливості (таблиця 3).

Таблиця 3

Порівняння ціни і асортименту послуг банків з іноземним капіталом і вітчизняних банків в Україні за станом на лютий 2018 р.

Середній рівень Послуга / діапазон	Українські банки	Банки з іноземним капіталом
РКО ¹ , зняття коштів юр. осіб: максимальна ставка/ кількість пакетів	1% / від 0% до 3% 3,43 / від 1 до 13	1, 41% / від 0,75% до 4% 6 / від 1 до 22
Розрахункові картки фіз. осіб: кількість/ вартість зняття готівки	4,8 / від 1 до 18 1% / від 0 до 2%	9/ від 3 до 28 1% / від 0 до 2%
Депозити фіз. осіб, максимальна ставка в грн./ максимальна ставка в дол./ максимальна ставка в євро/ кількість пакетів	14,41% / від 8% до 17% 3,88% / від 1% до 6% 2,81% / від 0,1% до 5,2% 4,9 / від 1 до 12	14,05% / від 5,7% до 24% 3,7% / від 0,01% до 8,5% 2,26% / від 0,01% до 7,5% 5,1 / від 1 до 11
Депозити юр. осіб, максимальна ставка в грн./ кількість пакетів	13,96% / від 5,5% до 18% 3,27 / від 1 до 17	12,7% / від 6% до 24% 3,73 / від 1 до 8
Кредит готівкою для фіз. осіб максимальна сума, грн./ максимальний строк, місяці	165000 / від 15000 до 1млн. 47 / від 12 до 120	281818/ від 100000 до 500000 57 / від 48 до 78
Строк пільгового періоду по кредитним карткам, днів	50 / від 30 до 67	58/ від 30 до 90

Джерело: розроблено автором на основі інформації з офіційних сайтів банків.

З усіх банківських послуг після РКО найбільш розповсюдженими є отримання депозитних вкладів. Так, з 82 банків депозити для фізичних осіб відкриті у 73 банках, а для юридичних осіб – у 65. Депозити для фізичних осіб не надають 6 спеціалізованих іноземних банків: ПАТ «УКРСОЦБАНК», та інші п'ять ПАТ «Дойче Банк ДБУ», ПАТ «ІНГ Банк Україна», АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», ПАТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК», ПАТ «СІТІБАНК», які зовсім не обслуговують фізичних осіб, а лише підприємства з орієнтацією на багатонаціональні компанії, які працюють в Україні, а також українські компанії, пов'язані з міжнародним бізнесом. Серед українських банків депозити від фізичних осіб не отримують спеціалізовані ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР», який працює лише з цінними паперами і не надає жодних банківських послуг окрім тих, що пов'язані з цінними паперами, АТ «Український банк реконструкції та розвитку», який працює лише з підприємствами, і ПАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ», який можна назвати формальним банком, бо пропонує лише послуги розрахунково-касового обслуговування як для фізичних, так і для юридичних осіб із задекларованими депозитарними функціями.

¹РКО – розрахунково-касове обслуговування.

Основною валютою депозитних вкладів є гривня, з якою працюють усі банки. Депозити в доларах пропонують 89% банків, окрім французького АТ «УкрСиббанк», який депозити в іноземній валюті для населення не пропонує, і ще 7 українських банків. Від депозитів в євро від населення відмовилось чотири банки з іноземним капіталом (АТ «УкрСиббанк», ПАТ «БАНК ФОРВАРД», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Ідея Банк») і 8 українських банків. Окрім цих валют три українських банки ПАТ «ДІВІ БАНК», ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» та ПАТ «ЄВРОПРОМБАНК» пропонують депозити в швейцарських франках, і єдиний ПАТ «ДІВІ БАНК» – в британських фунтах.

Іноземні банки в середньому пропонують 5,1 депозитних продуктів для фізичних осіб (коливання від 1 до 11 одиниць) і 3,73 – для юридичних (коливання від 1 до 8 одиниць), а українські відповідно – 4,9 (коливання від 1 до 12 одиниць), і 3,27 (коливання від 1 до 17 одиниць). Середній рівень максимальної депозитної ставки для фізичних осіб у гривні в банках з іноземним капіталом становить 14,05% (максимальна відсоткова ставка була в російському АТ «БМ БАНК» – 24%, і мінімальна в АТ «УкрСиббанк» – 5,7%), а в українських – 14,41% при максимумі в 17% в ПАТ «МОТОР-БАНК» і мінімумі у 8% в АТ «КІБ». В американських доларах і євро середній рівень максимальної ставки депозитів для фізичних осіб в банках з іноземним капіталом становив відповідно 3,7% і 2,26% при максимумі в тому ж АТ «БМ БАНК», який пропонує 8,5% в доларах і 7,5% в євро, і мінімумі в італійському ПАТКБ «ПРАВЕКС-БАНК» (0,01% за обома валютами). В українських банках середній рівень за американським долларом становив 3,88% при максимумі в ПАТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ» (6%) і мінімумі – ПАТ АКБ «Львів» (1%), а за євро – 2,81% при максимумі в АТ «Місто Банк» 5,2% і мінімумі в тому ж ПАТ АКБ «Львів» (0,1%). Таким чином, за середнім рівнем депозитів для фізичних осіб в усіх валютах українські банки є більш конкурентоспроможними.

Відсоток за депозитами для юридичних осіб є більш закритою інформацією і в 17 банках депозитні послуги надаються, проте ставки доступні лише безпосередньо у відділеннях. Це характерно як для іноземних, так і національних банків у пропорції 6:11. Середній рівень максимальних депозитних ставок у гривні для юридичних осіб серед іноземних банків становить 12,7%, і так само як і в депозитах фізичним особам – максимум 24%, характерний для АТ «БМ БАНК», а мінімум в 6% – для АТ «УкрСиббанк», для українських банків 13,96%, з максимальною ставкою в 18% в ПАТ «Полтава-банк» і мінімальною 5,5% в ПАТ «АЛЬПАРІ БАНК».

Послуги з РКО фізичних осіб надають 75 банків, а юридичних осіб – 71 банк. Тарифів за різними складовими РКО є дуже багато, тому якщо взяти комісійні за зняття коштів з рахунку для юридичних осіб, то тут середній рівень за банками з іноземним капіталом становить 1,41% при середній кількості 6 тарифних пакетів, а українських – 1% і 3,43 пакети обслуговування, що свідчить про більшу конкурентоспроможність українських банків за ціною, проте меншу за асортиментом. Найбільша кількість варіантів РКО притаманна українському ПАТ «МОТОР-БАНК» (13 пакетів) і люксембурзькому ПАТ «АЛЬФА-БАНК» (22 пакети). РКО фізичних осіб можна оцінити у тому числі з показника кількості розрахункових карток, а також тарифів з їх обслуговування, а саме зняття коштів. Цю послугу надають 63 банки (52% іноземних і 76% українських). Найбільша кількість розрахункових карток пропонується французьким ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» (28 варіантів) і українським ПАТ «БАНК ВОСТОК» (18 варіантів). Хоча середній

рівень комісійних банку за зняття коштів з розрахункових карток як в іноземних, так і вітчизняних банках становить 1%, у 50% іноземних банків ця послуга є безкоштовною, у іншої більшості вони становить 1,5%. У національних банках навпаки – у 50% банків ціна послуги становить 1,5% знятих коштів, у 15% банків – 1%, і лише у двох (ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» та АТ «ТАСКОМБАНК») безкоштовно. Тут необхідно відзначити, що майже в кожному банку є декілька пакетів з розрахунковими картками, в яких існують різні тарифи, тому для порівняння бралась максимальна ставка комісії.

Кредити готівкою фізичним особам надають 11 іноземних банків і 20 вітчизняних. Різниця в тому, що іноземні банки надають більшу максимальну суму кредитних коштів – до 500 тис. грн. пропонують ПАТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «ОТП БАНК» та ПАТ «УКРСОЦБАНК», до 300 тис. грн. ще 4 банки, і сума в інших не знижується 100 тис. грн. Таким чином, середній рівень становить 281818 грн. Єдиним банком, який пропонує до 1 млн. грн., є вітчизняний ПАТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ», п'ять вітчизняних банків надають до 200 тис. грн., п'ять – до 100 тис. грн., інші ж – від 15 до 50 тис. грн. Середній рівень готівкових кредитів українських банків становить 165 тис. грн. Більший строк кредитування також характерний для більшості іноземних банків: 6 банків кредитують до 60 місяців і чотири – до 48 місяців. Єдиний АТ «Райффайзен Банк Аваль» кредитує до 78 місяців. Серед українських банків виділяються ПАТ «КБ «ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ» та ПАТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ», які кредитують строком до 120 і 84 місяців відповідно. Більшість банків кредитує на 36 місяців. Найбільше варіантів готівкового кредитування притаманна польському ПАТ «Ідея Банк» (6 програм) і українському ПАТ «МАРФІН БАНК» (11 програм). В середньому ж за українськими банками 3,6 програми, а за іноземними – 2,7. Таким чином, тут проявляється вже певна спеціалізація іноземних банків на більш заможних споживачах. Оцінити цінову політику за цими видами послуг неможливо, бо більшість банків її не надає у відкритому доступі.

Додатковою послугою, яку надають 32,9% банків, є кредитні картки з пільговим періодом, впродовж якого відсутнє нарахування відсотків за користування коштами. Хоча напряму ціну цієї послуги можна оцінити шляхом аналізу комісії за користування коштами, а також відсотком за користування коштами при перевищенні пільгового кредитного періоду, ця інформація не є повністю доступна за всіма банками, тому проаналізуємо цю послугу опосередковано через строк пільгового періоду. 52% банків з іноземним капіталом надають цю послугу, і лише 22% українських. В іноземних банках середній строк пільгового періоду складає 58 днів з максимальними 90 днями в ПАТ «Ідея Банк» і мінімальними 30 днями в АТ «УкрСиббанк», а в українських – 50 днів з максимальним 67-денним строком в ПАТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО» і мінімальним 30-денним – у трьох банках ПАТ «АБ «РАДАБАНК», ПАТ «КБ «ГЛОБУС», ПАТ «БАНК ВОСТОК». Тож за цим показником іноземні банки є більш конкурентоспроможними.

Окремо в банках виділяється послуга споживчого кредитування на певні потреби, проте окрім того, що ця послуга доступна в 20% банках, 26% іноземних і 18,6% українських банках, тут виміри є досить різними: у максимальній сумі, у відсотках до заробітної плати і у відсотках до вартості споживчого товару. Найбільш розповсюдженим є перший підхід. Іноземні банки пропонують до 50 тис. і до 100 тис. грн. кредиту, а в українських ця послуга розширюється до 300 тис., і навіть доходять до 1 млн. грн. в

ПАТ «БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ» і 5 млн. грн. в ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ». Загальна пропорція всіх банків за цими видами максимальних сум споживчого кредитування має вигляд 6:4:2:1:1. І знову ж таки вартість більшою мірою є закритою, хоча в іноземних банках виділяється така вартість 3,9%, 6,9% в місяць і від 23% і до 36% в рік, а в українських зазначені ставки – 0,01% (ПАТ «ПУМБ», ПАТ «А – БАНК»), 10%, 17,5%, 26,5%, 20,99%, 22,99%, 28%.

Серед інших видів банківських послуг, які задекларовані на сайтах банків, проте детальну інформацію необхідно дізнаватися у відділеннях, можна виділити такі (табл. 4 і 5).

Таблиця 4

Порівняння покриття послугами фізичних осіб банками з українським і іноземним капіталом

Кількість банків, що її надають/ Вид послуги %	Українські банки	Банки з іноземним капіталом
Кредит під заставу	30 / 50,8%	3 / 13%
Кредит на автомобіль	18 / 30,5%	5 / 21,7%
Кредит на б/в автомобіль	3 / 5%	2 / 8,6%
Страхування	7 / 11,8%	8 / 34,7%
Індивідуальні сейфи	42 / 71,2%	8 / 34,7%
Операції з цінними паперами	38 / 64,4%	5 / 21,7%
Овердрафт	34 / 57,6%	8 / 34,7%
Депозитарні послуги	15 / 25,4%	2 / 8,6%
Енергоефективні кредити з компенсацією	8 / 13,5%	5 / 21,7%

Джерело: розроблено автором на основі інформації з офіційних сайтів банків.

Серед банків з іноземним капіталом кредит під заставу надається турецьким ПАТ «КРЕДИТВЕСТ», грецьким АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ» та польським ПАТ «КРЕДОБАНК». В українських банках ставка за цим кредом коливається від 20,5% до 32,5%, в іноземних банках інформація обмежена. Кредити на автомобілі надають 23 банки, і ставка кредиту коливається в українських банках від 11,9% до 22%. Єдиним банком, що надає кредити на електромобілі, є Ощадбанк, який кредитує під 0,1%. Кредитування не нового автомобіля виділено окремою послугою в 5 банках. Новою тенденцією є кредити з компенсацією певної частини витрат на підвищення енергоефективності житла, які надаються 13 банками – 5 іноземними і 8 вітчизняними. Ці кредити пов'язані з програмою ЄБРР і, наприклад, в ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» передбачена компенсація від 40 до 70% витрат, в ПАТ АКБ «Львів» – 15%, в іноземних АТ «ОТП БАНК» та ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» – 35%, а АТ «Райффайзен Банк Аваль» – до 3000 євро.

Більш розповсюдженими є послуги зі страхування, які надаються в банківських відділеннях восьми іноземних і п'яти вітчизняних банків. Послуги індивідуальних сейфів, так само як і послуги з цінними паперами і овердрафт, в деяких банках належать до послуг фізичних осіб, в деяких до юридичних, якщо ж їх поєднати, то індивідуальні сейфи доступні в 8 іноземних і 42 вітчизняних банках, операції з цінними паперами

відповідно в 5 і 38, а овердрафт – 8 і 34. Депозитарні та факторингові послуги надаються всього 17 банками, з яких іноземними є АТ «ОТП БАНК» і ПАТ «УКРСОЦБАНК».

Єдиним банком, який надає кредити під об'єкти будівництва, є ПАТ АКБ «АРКАДА». Унікальність його полягає також у створенні дитячого фонду батьківського управління, хоча тут можна провести паралель з послугою австрійського АТ «Райффайзен Банк Аваль» довгострокових накопичувальних програм, яка надається лише ним і послуги ощадних рахунків ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК». Одиначною послугою на банківському ринку є ломбардне кредитування, яка надається ПАТ «А – БАНК». Операції з електронними грошима пропонує ПАТ «КБ «ГЛОБУС», а послуги поштоматів – ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Відповідно за більшістю видів послуг для фізичних осіб більш конкурентоспроможними є українські банки.

Окремою послугою в банках виділяється торгівля банківськими металами, проте її порівнювати не будемо.

За більшістю послуг з обслуговування юридичних осіб більш конкурентоспроможними є іноземні банки, проте їх специфіка полягає саме в обслуговуванні великого українського бізнесу з орієнтацією на міжнародний ринок і безпосередньо міжнародних компаній, що ведуть транзакції на території України. У відношенні малого бізнесу перевага є в українських банків, причому така закономірність характерна для більшості країн світу.

Таблиця 5

Порівняння покриття послугами юридичних осіб банками з українським і іноземним капіталом

Вид послуги	Кількість банків, що її надають/ %	Українські банки	Банки з іноземним капіталом
Операції з документарними акредитивами		25 / 42,3%	14 / 60,8%
Надання банківської гарантії		39 / 66,1%	10 / 43,47%
Операції з інкасо		12 / 20,3%	7 / 30,4%
Авалювання векселів		15 / 25,4%	3 / 13%
Фінансування міжнародної торгівлі		6 / 10,17%	9 / 39,13%
Кореспондентські рахунки фінансових установ		2 / 3,38%	2 / 8,6%
Міжбанківські операції		6 / 10,17%	3 / 13%
Лізинг		6 / 10,17%	3 / 13%
Проектне фінансування		1 / 1,69%	3 / 13%
Інвестиційне кредитування		6 / 10,17%	6 / 26%
Факторинг		15 / 25,4%	2 / 8,6%
Кредитування обігових засобів		25 / 42,37%	9 / 39,13%
Кредит на автотранспорт		12 / 20,3%	7 / 30,43%
Рефінансування		2 / 3,38%	1 / 4,34%
Кредити на розвиток бізнесу		9 / 15,25%	4 / 17,39%
Кредит на комерційну нерухомість		8 / 13,55%	3 / 13%
Кредит під заставу депозиту		21 / 35,59%	5 / 21,7%
Кредитування нерезидентів		1 / 1,69%	1 / 4,34%
Кеш-менеджмент		1 / 1,69%	4 / 17,39%

Джерело: розроблено автором на основі інформації з офіційних сайтів банків.

Серед послуг для юридичних осіб виділяються операції з документарними акредитивами, які надаються 60,8% банками з іноземним капіталом і 42% – з українським. У цьому сенсі відзначився АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК», який обслуговує 8 варіантів акредитивів. Банківські гарантії надає 49 банків: 10 іноземних і 39 вітчизняних. Найбільша з наявних варіантів їх кількість пропонується ПАТ «БАНК АЛЬЯНС» (6 одиниць). Операції з інкасо задекларовані у 19 банках, а з векселями – у 18 банках.

Фінансування міжнародної торгівлі як окрема послуга виділена в 15 банках з переважанням іноземних банків. Послуга відкриття кореспондентських рахунків для фінансових установ виділена в двох іноземних банках (люксембурзькому ПАТ «АЛЬФА-БАНК» і казахстанському ПАТ «БТА БАНК») і двох вітчизняних – ПАТ «БАНК АЛЬЯНС» та ПАТ «МІБ».

Проектне фінансування переважає в іноземних банках ПАТ «АЛЬФА-БАНК», ПАТ «ІНГ Банк Україна» та ПАТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» і представлено лише в одному українському банку АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ». Подібна ситуація проявляється з кеш-менеджментом, який як окрема послуга виділяється в чотирьох іноземних банках ПАТ «СБЕРБАНК», АТ «ОТП БАНК», ПАТ «Дойче Банк ДБУ», ПАТ «Промінвестбанк» і лише одному вітчизняному (ПАТ «МІБ»). Структуроване фінансування надається трьома іноземними банками ПАТ «ІНГ Банк Україна», АТ «ОТП БАНК», ПАТ «УКРСОЦБАНК» і єдиним українським ПАТ «МІБ». Це свідчить про значну конкурентоспроможність у цих напрямках саме іноземних банків. Абсолютна конкурентоспроможність іноземних банків проявляється у таких напрямках, як: фінансування інноваційних проектів (німецький АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»), міжбанківське кредитування (італійський ПАТКБ «ПРАВЕКС-БАНК»), фінансування поглинань та фінансування на базі активів (голландський ПАТ «ІНГ Банк Україна»), супроводження зливань і поглинань (російський ПАТ «СБЕРБАНК»). У єдиного угорського АТ «ОТП БАНК» зазначені послуги інвестиційного фонду, венчурного фонду і недержавного пенсійного фонду.

Операції на ринку капіталу представлені в трьох українських банках (ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР», ПАТ «БАНК СІЧ», АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК») і міжнародному ПАТ «Дойче Банк ДБУ». Абсолютна конкурентна перевага українських банків є за клірингом, послуги якого надає тільки ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР» і форексу – ПАТ «БАНК АВАНГАРД» та АБ «УКРГАЗБАНК».

Серед кредитів для юридичних осіб виділяється кредитування обігових засобів (34 банки), кредити на автотранспорт (19 банків), кредити на розвиток бізнесу (13 банків), кредити на купівлю комерційної нерухомості (11 банків), кредити під заставу депозиту (26 банків).

Послуги з рефінансування надає лише польський ПАТ «КРЕДОБАНК» і вітчизняні ПАТ «АСВІО БАНК» та ПАТ «БАНК СІЧ». Кредити нерезидентам надають іноземний ПАТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК» і вітчизняний ПАТ «РВС БАНК». Ексклюзивною послугою є синдиковане кредитування¹, яке доступне в іноземному ПАТ «ІНГ Банк Україна» та вітчизняному ПАТ «МІБ».

Окремою групою послуг можна виділити цільові послуги, призначені для певних груп юридичних осіб. Найбільш широкого розповсюдження отримали послуги для

¹Синдиковане кредитування – спільне кредитування декількома банками одного позичальника.

агробізнесу, які специфікувало 6 вітчизняних банків і австрійський АТ «Райффайзен Банк Аваль». Увагу банків отримали страхові компанії з боку ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», АБ «УКРГАЗБАНК» та казахстанського ПАТ «БТА БАНК», ОСББ¹ з боку того ж ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» та ПАТ «КБ «ГЛОБУС», ІТ-компанії з боку ПАТ «БАНККРЕДИТ ДНІПРО» та люксембурзького ПАТ «УКРСОЦБАНК». Ексклюзивно послуги представлені для медичних установ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», для ВНЗ² – АТ «Ощадбанк», морським компаніям – Акціонерним банком «Південний», пенсійним фондам – іноземним ПАТ «БТА БАНК», туроператорам – ПАТ «ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК».

Узагальнюючи оцінки за послугами, можна зазначити, що найбільш конкурентоспроможним серед вітчизняних банків у спільному ринковому сегменті з іноземними банками є ПАТ «МІБ». Найменш конкурентоспроможним з іноземних банків за ціною є АТ «УкрСиббанк».

Оцінимо інші показники, що формують конкурентоспроможність банків (табл. 6).

Таблиця 6

**Порівняльна характеристика середніх показників
конкурентоспроможності банків в Україні**

Показник		Українські банки	Банки з іноземним капіталом
Назва	Строк		
Довіра до банківської установи: всього одиниць з 31 банку/ одиниць з топ-10/ одиниць з топ-3 середній бал за всіма банками	7.03.2018	17	14
		6	4
		0	3
		3,78	3,77
Відкритість інформації про діяльність банків, балів		53,79	48,47
Інноваційність: кількість / частка банків: з інтернет-банкінгом / мобільними додатками / в соціальних мережах	03.2018	22 / 37%	15 / 65%
		14 / 23,7%	7 / 30,4%
		17 / 28,8%	9 / 39,1%

Джерело: розроблено автором на основі [15], офіційних сайтів банків та соціальних мереж.

Показник довіри до банківської установи найкраще оцінювати за складовим «лояльність вкладників» у рейтингу надійності банків [15]. За даними на 07.03.2018 р. з 31 банку 45% були банки з іноземним капіталом або 60% всіх іноземних банків і лише 28% всіх вітчизняних банків. Максимальна рейтингова оцінка в 5 балів за лояльністю і відповідно довірі клієнтів належала австрійському АТ «Райффайзен Банк Аваль», наступні дві позиції – іноземним ПАТ «АЛЬФА-БАНК» та АТ «УкрСиббанк». Серед вітчизняних банків від 4,1 до 4,4 бали отримали АТ «Ощадбанк», ПАТ «А – БАНК», ПАТ «ПУМБ», Акціонерний банк «Південний», АТ «ТАСКОМБАНК». Враховуючи майже рівний середній бал лояльності клієнтів за двома групами банків, можна зазначити, що за цим напрямком українські та іноземні банки знаходяться у рівних умовах за

¹ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

²ВНЗ – вищий навчальний заклад.

конкурентоспроможністю, хоча за надійністю банків трохи переважають іноземні банки із середнім показником 3,49 бали у порівнянні з 3,03 балами у вітчизняних.

На сьогодні відсутні готові рейтинги прозорості діяльності банків, які раніше надавались «Українським кредитно-рейтинговим агентством» і в основу брали наявність вільного доступу до фінансових звітів, керівного складу банку тощо.

Такий підхід став неактуальним, бо всі банки зобов'язані надавати ці дані. Тому ми візьмемо підхід на основі відкритості даних про ціни на послуги на офіційних сайтах банків. Критерії оберемо такі:

1. Для аналізу беруться всі послуги, які мають хоча б якусь кількісну характеристику в будь-якому банку.

2. Відкритість інформації за кожною послугою оцінюється у 100 балів.

3. Якщо в послугі є декілька кількісних характеристик, то береться максимальна їх кількість, наявна у порівнянні з усіма діючими банками.

4. Для кожної кількісної характеристики послуги надається кількість балів, що дорівнює 100 балам, розділеним на максимальну кількість характеристик за всіма банками.

5. Якщо в банку відсутня будь-яка кількісна характеристика, притаманна іншим банкам, то кількість її балів дорівнює нулю.

6. Якщо відомо, що послуга надається, а кількісна характеристика їй не надається, то надається сумарний 1 бал.

7. Оцінка сумарної відкритості інформації про банківські послуги розраховується як середня арифметична балів за всіма доступними послугами.

Відповідно до складеного рейтингу на 100% відкритими цінами характеризуються російський ПАТ «БАНК ФОРВАРД» і українські ПАТ «БАНК АВАНГАРД» та ПАТ «АП БАНК». Середній бал за банківським сектором становив 52 бали і сумарно для українських банків середній бал був трохи вищим. Найбільша кількість послуг, які доступні для кількісного виміру, була характерна для чотирьох банків: трьох іноземних – ПАТ «КРЕДОБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «УкрСиббанк» та українського ПАТ «МІБ», хоча за відкритістю вони набрали відповідно 38, 54, 44 та 22 бали. Більше 90 балів набрали українські банки ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ» та ПАТ «МАРФІН БАНК». Найбільш інформаційно зачиненими банками виявились спеціалізовані банки з відсутніми філіями, а саме: іноземні ПАТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК», ПАТ «ІНГ Банк Україна», ПАТ «Дойче Банк ДБУ» та український ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР».

Інновації в банках, у тому числі в Україні, є дуже різнопланові, а тому становить велику складність звести їх до єдиної кількісної оцінки, тому тут ми скористаємось підходом І. Я. Карчевої [16], яка запропонувала її проводити на базі чотирьох показників: наявність Інтернет-банкінгу; наявність мобільних додатків для смартфонів та планшетів; представленість у соціальних мережах та взаємодія через них із клієнтами; наявність автоматизованих відділень, терміналів самообслуговування. Остання характеристика нами оцінювалась раніше, тому дублювати її не будемо. Хоча як наведено в табл. 6, абсолютна кількість українських банків на сьогоднішні переважає іноземні банки за всіма трьома параметрами інноваційності, проте у відносному більша частина іноземних банків є інноваційнішими.

Оцінку інших складових конкурентоспроможності банків, а саме фінансовий менеджмент, фінансові технології, бази даних та обсяг інформації, управління компанією мають лише якісну характеристику і в межах даного дослідження неможливо їх проаналізувати, що відкриває певні перспективи і необхідність подальших досліджень.

У межах оцінки конкурентоспроможності українських банків за кордоном можна зазначити, що серед українських банків, які мають представництва за кордоном, виділяються АТ «Укрексімбанк» (США, Нью-Йорк та Великобританія, Лондон), основною функцією яких є інформаційно-презентаційна діяльність з пошуку потенційних фінансових іноземних партнерів для українського корпоративного сектору; Акціонерний банк «Південний» володіє банком в Латвії (Regionala investiciju banka – RIB); ПАТ «БАНК ВОСТОК» володіє банком в Чорногорії (Zapad); ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» [17], який був першим українським банком, що почав виходити на закордонні ринки ще з 2001 р. З того часу банк був присутнім в Латвії, Росії, Грузії, Німеччині, Португалії, Італії, Кіпрі, Китаї, проте на сьогодні відомо, що філії є на Кіпрі та в Латвії (AS PrivatBank). У Латвії AS PrivatBank надає майже ті самі послуги, що і український ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК». У рейтингу латвійських банків в 2017 р. банки з українським капіталом RIB та AS PrivatBank з 22 банків за активами були відповідно на 11 та 14 місцях, що є одним з показників конкурентоспроможності. В той же час конкурентоспроможним є банк Zapad, який був заснований в Чорногорії з нуля в 2015 р. і через рік вже обслуговував 1,53% банківського ринку (13 місце з 16 банків), надаючи послуги як приватним, так і корпоративним клієнтам [18].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило лише частково висновки науковців про те, що вітчизняні банки є більш конкурентоспроможними на національному рівні, ніж іноземні. В реаліях України іноземні банки присутні в кожному з сегментів банківських послуг, хоча в основному орієнтуються більше на обслуговування нерезидентів, великий бізнес і заможних громадян. Саме в цих напрямках конкурентоспроможними є декілька українських банків. Вітчизняні банки є більш рентабельними як за активами, так і за капіталом, хоча їх середній рівень непрацюючих кредитів набагато вищий, ніж у банків з іноземним капіталом.

Перспективи подальших досліджень. Діяльність українських банків на території іноземних держав у межах цього дослідження проаналізована недостатньо і варта більшої уваги в подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Солодка О. О. Інтеграція комерційних банків України у світову фінансову систему / О. О. Солодка // Наукові праці НДФІ, 2013. – № 3(64). – С. 98–105.
2. Сищук А. Інтеграція банківських систем України та ЄС як чинник розвитку міжнародного бізнесу [Електронний ресурс] / А. Сищук, О. Костюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2014. – № 14. – С. 147–152. – Режим доступу : <http://fmv-visnyk.pp.ua/wp-content/uploads/2016/2014-14/27.pdf>.

3. Метлушко О. В. Євроінтеграційні процеси у банківській системі України: на перехресті досліджень і висновків / О. В. Метлушко, О. Павлова // *Наука молода*, 2015. – № 22. – С. 98–108.
4. Сторонянська І. З. Перспективи та ризики для банківської системи України в контексті інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / І. З. Сторонянська, І. С. Музика // *Стратегічні пріоритети*, 2013. – № 3. – С. 30–37. – Режим доступу: http://ird.gov.ua/vid_7/vid7_2013_s01.pdf.
5. Уманська В. Г. Внутрішня конкурентоспроможність банківської системи України: проблеми і перспективи / В. Г. Уманська // *Глобальні та національні проблеми економіки* 2016. – Вип. 10. – С. 876–881. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/182.pdf>.
6. Гірченко Т. Д. Управління конкурентоспроможністю банківської системи України [Електронний ресурс] / Т. Д. Гірченко, А. Я. Кузнецова // *Вісник української академії банківської справи*, 2006. – № 1 (20). – Режим доступу : [http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/982/1/Visnik_1_\(20\)_2006_07.pdf](http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/982/1/Visnik_1_(20)_2006_07.pdf).
7. Коваленко В. В. Конкурентоспроможність банків України в умовах економічної глобалізації / В. В. Коваленко, Я. Є. Вербицька // *International Scientific and Practical Conference «World Science»*, 2016. – № 1. Том 5. – С. 35 – 38.
8. Mirzaei A. What are the driving forces of bank competition across different income groups of countries? / A. Mirzaei, T. Moore / *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. – 2014. – Volume 3. – P. 38–71. – <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2014.05.003>.
9. Yokoi-Arai M. Concept of Competitiveness in the Financial Sector / M. Yokoi-Arai, N. Yoshino / *Financial Research and Training Center Discussion Paper Series*. – December 2006. – № 24. – Access mode : <http://www.fsa.go.jp/frtc/seika/discussion/2006/20061020.pdf>.
10. Ulltveit-Moe K. H. Competitiveness and regulation of Norwegian banks / K. H. Ulltveit-Moe, B. Vale, M. H. Grindaker and E. Skancke // *Norges Bank Staff Memo*, 2013. – № 18. – Access mode : https://www.norges-bank.no/contentassets/80c32e0b157245f1922aa0e484aba768/staff_memo_2013_18.pdf.
11. НБУ розподілив банки на групи на 2018 рік (список) [електронний ресурс] // *fi.новини*. – 09.01.2018. – Режим доступу : <https://news.finance.ua/ua/news/-/418144/nbu-rozpodilyv-banky-na-grupy-na-2018-rik-spysok>
12. Показники банківської системи 2018 [Електронний ресурс] // НБУ. – Лютий 2018. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442#top.
13. Огляд банківського сектору // НБУ. – Листопад 2017. – Вип. 5. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=58539308>.
14. Рейтинг банків України НБУ за 3 місяця 2017 г. [Електронний ресурс] // *Фориншурер*. – 2018. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/ratings/banks/17/3/2>.

15. Рейтинг устойчивости банков по итогам 4 квартала 2017 [Електронний ресурс] // Мінфін. – Березень 2018. – Режим доступу : <https://minfin.com.ua/banks/rating/>.
16. Карчева І. Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банк 3.0 [Електронний ресурс] / І. Я. Карчева // Фінансовий простір, 2015. – № 3(19). – С. 299–305. – Режим доступу : <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1503/15kijsti.pdf>.
17. Ормоцадзе М. Окно в Европу: зачем украинские бизнесмены развивают дочерние банки в Европе / М. Ормоцадзе [Электронный ресурс] // LB.ua – 24.11.2017 – Режим доступа : https://lb.ua/economics/2017/11/24/382699-okno_evropu_zachem_ukrainskie.html.
18. Offshore Banking in Montenegro [electronic resource] // TheBanks.eu – 21.09.2017. – Access mode: <https://thebanks.eu/articles/offshore-banking-in-Montenegro>.

References

1. Solodka O. O. Intehratsiia komertsiiynykh bankiv Ukrainy u svitovu finansovu system [Integration of Commercial Banks of Ukraine into the Global Financial System]. Naukovi pratsi NDFI – RFI Scientific Papers, 2013, No. 3(64), p. 98-105 [in Ukrainian].
2. Syshchuk A., Kostiuk O. Intehratsiia bankivskykh system Ukrainy ta YeS yak chynnyk rozvytku mizhnarodnoho biznesu [Integration of Ukrainian and EU banking systems as a factor for the development of international business]. Naukoviy visnyk Shidnoevropeyskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka Eastern European National University, 2014, No. 14, p. 147-152, from <http://fmv-visnyk.pp.ua/wp-content/uploads/2016/2014-14/27.pdf> [in Ukrainian].
3. Metlushko O. V., Pavlova O. Yevrointehratsiini protsesy u bankivskii systemi Ukrainy: na perekhrestii doslidzhen i vysnovkiv [European integration processes in the banking system of Ukraine: at the crossroads of research and conclusions]. Nauka moloda – Young science, 2015, No. 22, p. 98-108 [in Ukrainian].
4. Storonianska I. Z. Perspektyvy ta ryzyky dlia bankivskoi systemy Ukrainy v konteksti intehratsiinykh protsesiv [Prospects and risks for Ukraine's banking system under the integration processes]. Stratehichni priorityty – Strategic Priorities, 2013, No. 3, p. 30-37, from http://ird.gov.ua/vid_7/vid7_2013_s01.pdf [in Ukrainian].
5. Umanska V. H. Vnutrishnia konkurentospromozhnist bankivskoi systemy Ukrainy: problemy i perspektyvy [Domestic competitiveness of Ukraine's banking system: challenges and prospects]. Globalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy, 2016, Issue 10, p. 876-881, from <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/182.pdf> [in Ukrainian].
6. Hirchenko T. D., Kuznetsova A. Ya. Upravlinnia konkurentospromozhnistiu bankivskoi systemy Ukrainy [Competitiveness Management of Ukraine's banking system]. Visnyk ukrayinskoyi akademiyi bankivskoyi spravy – Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking, 2006, No. 1(20), from [http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/982/1/Visnik_1_\(20\)_2006_07.pdf](http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/982/1/Visnik_1_(20)_2006_07.pdf) [in Ukrainian].

7. Kovalenko V. V., Verbytska Ya. Ye. Konkurentospromozhnist bankiv Ukrainy v umovakh ekonomichnoi hlobalizatsii [Competitiveness of Ukrainian banks under economic globalization]. International Scientific and Practical Conference World Science, 2016, No. 1, Vol. 5, p. 35-38 [in Ukrainian].
8. Mirzaei A., Moore T. What are the driving forces of bank competition across different income groups of countries? Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, 2014, Vol. 3, p. 38-71, from <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2014.05.003> [in English].
9. Yokoi-Arai M., Yoshino N. Concept of Competitiveness in the Financial Sector. Financial Research and Training Center: Discussion Paper Series, December 2006, No. 24, from <http://www.fsa.go.jp/frtc/seika/discussion/2006/20061020.pdf> [in English].
10. Ulltveit-Moe K. H., Vale B., Grindaker M. H., Skancke E. Competitiveness and regulation of Norwegian banks. Norges Bank Staff Memo, 2013, No. 18, from https://www.norges-bank.no/contentassets/80c32e0b157245f1922aa0e484aba768/staff_memo_2013_18.pdf [in English].
11. NBU rozpodilyv banky na hrupy na 2018 rik (spysok) [The NBU has distributed banks to groups by 2018 (list)], from <https://news.finance.ua/ua/news/-/418144/nbu-rozpodilyv-banky-na-grupy-na-2018-rik-spysok> [in Ukrainian].
12. Pokaznyky bankivskoi systemy 2018 [Indicators of the banking system in 2018], from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442#top [in Ukrainian].
13. Ohliad bankivskoho sektoru [Review of the banking sector]. November 2018, Issue 5, from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=58539308> [in Ukrainian].
14. Reiting bankov Ukrainy NBU za 3 mesiatsa 2017 g. [Rating of Ukrainian banks by NBU within 3 months of 2017], from <https://forinsurer.com/ratings/banks/17/3/2> [in Russian].
15. Reiting ustoichivosti bankov po itogam 4 kvartala 2017 [Sustainability rating of banks based on 4th-quarter 2017 results], from <https://minfin.com.ua/banks/rating/> [in Russian].
16. Karcheva I. Ya. Suchasni tendentsii innovatsiinoho rozvytku bankiv Ukrainy v konteksti kontseptsii bank 3.0 [Current trends of innovative development of Ukraine's banks under the concept of 3.0 bank]. Finansovyi prostir – Financial Space, 2015, No. 3(19), p. 299-305, from <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1503/15kijsti.pdf> [in Ukrainian].
17. Ormotsadze M. Okno v Evropu: zachem ukrainskie biznesmeny razvivaiut dochernie banki v Evrope [Window on Europe: why Ukrainian businesspeople are developing subsidiaries in Europe], from https://lb.ua/economics/2017/11/24/382699_okno_evropu_zachem_ukrainskie.html [in Russian].
18. Offshore Banking in Montenegro, from <https://thebanks.eu/articles/offshore-banking-in-Montenegro> [in English].

Редакція отримала матеріал 16 жовтня 2018 р.